

«Німецьке економічне диво». Соціальне ринкове господарство. Об'єднання Німеччини. Від Європейського економічного співтовариства (ЄЕС) до Європейського Союзу (ЄС). Проблема брекситу. Роль США та ЄС у сучасних міжнародних відносинах. Рейганоміка. Тетчеризм. Шведська соціальна модель

Вивчаючи історію, ви, можливо, вже аналізували чи аналізуватимете різні політичні та економічні процеси в Європі та Північній Америці у XX столітті. Сьогодні ми спробуємо визначити фактори, які впливали саме на економічні процеси XX та XXI століть. Розглянемо різні економічні моделі розвитку та формування інтеграційних економічних об'єднань.

«Німецьке економічне диво». Соціальне ринкове господарство (економіка). Швидке відновлення економіки ФРН після Другої світової війни, в період із 1948 до середини 1960-х років, засноване на неолібералізмі.

Неолібералізм — різновид традиційного лібералізму, що поєднує посилення ролі держави в економіці та суспільному житті з принципами демократії, вільної конкуренції, приватного підприємництва. До чинників повоєнного відновлення Німеччини зараховують: допомогу від США в рамках плану Маршалла; збільшення військових замовлень після зняття заборони на виробництво Німеччиною зброї з початком Корейської війни 1950–1953 рр.; політику соціальної ринкової економіки, реалізоване федеральним міністром економіки в уряді Аденауера Людвігом Ергардом.

Соціальне ринкове господарство (економіка) — господарство, у якому принцип свободи ринку поєднується з принципом соціального вирівнювання та соціального гуманізму.

Людвіг Ергард увів поняття «добробут для всіх». Він уважав, що соціальне ринкове господарство заохочує конкуренцію і створює різноманітні товари і послуги, водночас утримує ринок у певних межах і зменшує його негативний вплив на малозахищені верстви населення. Політика мінімального втручання держави виявилась дієвою: сприяла зникненню «чорного ринку», активізації внутрішніх ресурсів, мотивувала людей працювати з повною віддачею і натхненням.

Реформи Л. Ергарда — К. Аденауера сприяли тому, що вже у 1950 р. економіка ФРН досягла довоєнного рівня, у 1956 р. її зростання подвоїлося

порівняно з 1950 р., а у 1962 р. — потроїлося. Станом на середину 1950-х років країна за обсягом промислового виробництва посіла третє місце в західному світі після США і Великої Британії.

У країні значно скоротилася кількість безробітних, життєвий рівень населення швидко підвищувався, і незабаром за цим показником ФРН наздогнала провідні західні країни. Економічні успіхи супроводжувалися зміцненням авторитету ФРН на міжнародній арені.

Об'єднання Німеччини. З утворенням на території радянської окупаційної зони 7 жовтня 1949 р. НДР у цій країні утвердився тоталітарний режим, орієнтований на СРСР.

Форми протесту проти керівного режиму були різними, але найпоширенішою була втеча східнонімецьких громадян у ФРН. У відповідь на це закрили кордон. У 1961 р. в столиці НДР побудували Берлінську стіну. Різниця між рівнем життя в НДР і ФРН збільшувалася.

У 1980-ті роки режим почав агонізувати, кваліфіковані кадри і молодь масово тікали з країни, перебудова в СРСР не принесла очікуваного поліпшення життя.

9 листопада 1989 р. радісні німці із заходу і сходу взялися руйнувати Берлінську стіну — символ поділу країни і Європи (офіційне знесення стіни почалося влітку 1990 р.).

На вулицях і площах східнонімецьких міст відбувалися масові демонстрації та мітинги. Їхні учасники та учасниці вимагали відсторонити комуністів від влади, відмовитися від соціалістичного курсу, приєднатися до ФРН. Комуністичний режим зазнав краху.

У березні 1990 р. відбулися перші вільні вибори в парламент НДР, на яких перемогла некомуністична опозиція — прихильники приєднання до ФРН. Інтеграційні процеси в Німеччині були не єдиними. Ще з 1950-х рр. у Європі розпочався процес поступового економічного та політичного зближення, що уможливило створення ЄС.

Від Європейського економічного співтовариства (ЄЕС) до Європейського Союзу (ЄС). Післявоєнна відбудова Західної Європи досить часто потребувала узгодження міждержавних рішень. Це стало поштовхом до початку економічної інтеграції регіону. При цьому розгортався складний процес подолання давніх суперечностей між Францією та Німеччиною. Першим значним кроком на цьому шляху стала пропозиція французького керівництва об'єднати вугільну й сталеву промисловість Франції і ФРН під управлінням єдиного наднаціонального органу.

У 1951 р. представники Франції, ФРН, Італії і держав Бенілюксу (Бельгія, Нідерланди, Люксембург) уклали угоду про заснування Європейського об'єднання вугілля і сталі (ЄОВС). У 1957 р. підписано Римську угоду про заснування Європейського економічного співтовариства (ЄЕС, Спільний ринок) та договір про створення Європейської комісії з питань атомної енергії (Євроатом).

Згодом запроваджено вільний рух товарів, людей та послуг, створено власну валюту (євро). Успішність функціонування Спільного ринку підштовхнула інші країни Західної Європи приєднатися до нього: у 1973 р. до ЄЕС увійшли Велика Британія, Данія та Ірландія, у 1981 — Греція, у 1986 — Іспанія та Португалія.

7 лютого 1992 р. в Маастрихті (Нідерланди) підписано угоду про створення Європейського Союзу (ЄС). Поглиблення євроінтеграційних процесів сприяло вступу в ЄС нових держав. У 2004 р. його членами стали Естонія, Латвія, Литва, Кіпр, Мальта, Польща, Словаччина, Словенія, Угорщина і Чехія, у 2007 — Болгарія і Румунія, у 2013 — Хорватія.

Україна також перебуває на шляху вступу до Європейського Співтовариства. Проте не всі учасники ЄС були готові залишатися в складі співтовариства. Економічні проблеми та різні погляди на подальшу інтеграцію спричинили вихід Великої Британії з ЄС.

Проблема брекситу. Через проблеми, пов'язані з економічною кризою, у країні зміцнили свої позиції євроскептики — противники членства країни в ЄС.

За результатами референдуму, що відбувся 2016 р., 48 % британців висловилися за збереження членства країни в ЄС, а 52 % — проти. Противники ЄС звинувачують Євросоюз у штучному стримуванні темпів розвитку країни, «законодавчій колонізації» (вищість загальноєвропейських законів над британськими), збільшенні кількості мігрантів.

Процес виходу країни зі складу ЄС отримав назву **«брексит»** (англ. brexit — скорочена форма від Britain — Британія та exit — вихід).

Роль США та ЄС у сучасних міжнародних відносинах. Сполучені Штати Америки та Європейський Союз — основні гравці на світовій арені у XXI ст. В умовах руйнування Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин США багато років залишалися єдиною наддержавою.

У XXI ст. Європейський Союз не просто проводить зовнішню політику як цілісне об'єднання, а й претендує на роль одного з глобальних лідерів у міжнародних відносинах. Європейський Союз відіграє важливу роль у сучасному світі, а різні напрями його внутрішньої політики, зокрема аграрний і монетарний, впливають на інших учасників міжнародних відносин.

Успішна економічна політика США та держав ЄС стала основою їх політичної могутності. Проте пошук економічних моделей розвитку був доволі суперечливим. Розгляньмо найбільш відомі економічні моделі в Європі та США в бурхливому XX ст.

Рейганоміка. Це політика американського уряду Рональда Рейгана (звідси й назва) в 1981–1989 рр. для подолання економічної кризи 1980–1982 рр. та її наслідків. **Рейганоміка** ґрунтувалася на принципах **неоконсерватизму** — сучасної політичної течії, що пристосовує традиційні цінності консерватизму до реалій постіндустріального суспільства.

В основі **рейганоміки** було зниження темпів зростання державних витрат, зменшення рівня оподаткування, зменшення впливу держави на економічний розвиток.

Наслідком стало зростання ВВП країни на 60 %. Відбулося структурне оновлення господарства відповідно до вимог НТР. Зміцнів міжнародний авторитет США. Проте рейганоміку критикують за зменшення соціальної підтримки населення та дедалі більшу поляризацію між заможними та бідними громадянами США. Приклад рейганоміки як неоконсервативної політики не був випадковим явищем. Схожі процеси відбувалися й по інший бік Атлантичного океану.

Тетчеризм. Наприкінці 70-х років XX ст. у Великій Британії загострилися політичні, фінансові та економічні проблеми. Уперше в британській історії прем'єр-міністром стала жінка — **Маргарет Тетчер**. З її прізвищем пов'язують серію неоконсервативних економічних реформ, які дозволили Великій Британії повернутись до клубу провідних економік світу.

«Тетчеризм» — це політика, спрямована на виведення британської економіки з кризи, на невтручання держави в економіку, на втілення жорсткої державної політики контролю над грошовими та кредитними ресурсами. Реформи були непростими і болісними. Країну охопили протести та страйки **профспілок (Тред-юніонів)**. Проте вже за кілька років знизилися темпи інфляції, почало скорочуватися безробіття.

На розвиток економіки й зміцнення фінансів вплинула розробка нафтових родовищ у Північному морі. Британія не тільки забезпечила себе нафтою, а й стала експортером.

Внаслідок реформ Тетчер, або, як її називали за жорсткі та безкомпромісні заходи, «залізної леді», у 1980-х роках кількість акціонерів (власників акцій різних підприємств) у Британії потроїлася, кожна шоста родина мешкала у власному будинку або квартирі.

Неоконсервативні реформи сформували нову модель економіки та суспільства у Великій Британії, що дістало назву **«англійське диво»**.

«Економічне диво» — образний вислів, який використовується на позначення періоду стрімкого економічного піднесення деяких країн та регіонів. Проте успіхи тетчеризму та рейганоміки не були прикладом для наслідування світових держав. Одна зі скандинавських країн — Швеція — дійшла до власної економічної моделі розвитку, яка отримала назву Шведської соціальної моделі.

Додаткові матеріали

1. Медіагрупа Накипіло. 2021. Як і чому вдалося німецьке «економічне диво». YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=7i4_QLmRnNE
2. DW Українською. 2020. 30 років возз'єднання Німеччини: Схід і Захід все ще не разом? | DW Ukrainian. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=jkuayWKkCs8&t=16s>

3. 24 Канал. 2018. Історія створення ЄС, Кома. YouTube.
URL: <https://www.youtube.com/watch?v=c2uTqRS4N5c&t=84s>
4. 24 Канал. 2018. Маргарет Тетчер, Диктатори. YouTube.
URL: <https://www.youtube.com/watch?v=CjjMSxVOJJg&t=922s>

Рекомендовані джерела

1. Власов В. С., Панарін О., Топольницька Ю. Історія України : підручник для 9 кл. ЗЗСО. Київ : Літера ЛТД, 2022. 258 с.
URL: <https://shkola.in.ua/2558-istoriia-ukrainy-9-klas-vlasov-2022.html>
2. Гісем О. В., Мартинюк О. О. Всесвітня історія: підр. для 11 класу (профільний рівень). Харків : Ранок, 2019. 242 с.
URL: <https://shkola.in.ua/2246-vsesvitnia-istoriia-11-klas-hisem-2019-prof.html>
3. Гісем О. В., Мартинюк О. О. Всесвітня історія : підр. для 11 класу (профільний рівень). Харків : Ранок, 2019. 242 с.
URL: <https://shkola.in.ua/2246-vsesvitnia-istoriia-11-klas-hisem-2019-prof.html>
4. Ладиченко Т. В., Заблоцький Ю. І. Всесвітня історія : підр. для 11 класу (профільний рівень). Київ : Генеза, 2019. 224 с.
URL: <https://shkola.in.ua/2243-vsesvitnia-istoriia-11-klas-ladychenko-2019-prof.html>
5. Ладиченко Т. В., Заблоцький Ю. І. Всесвітня історія : підр. для 11 класу (рівень стандарту). Київ : Генеза, 2019. 160 с.
URL: <https://shkola.in.ua/2244-vsesvitnia-istoriia-11-klas-ladychenko-2019-stand.html>
6. Полянський П. Б. Всесвітня історія : підр. для 11 класу (рівень стандарту). Київ : Грамота, 2019. 256 с.
URL: <https://shkola.in.ua/2242-vsesvitnia-istoriia-11-klas-polianskyi-2019.html>
7. Щупак І. Я. Всесвітня історія : підр. для 11 класу (рівень стандарту). Київ : Опіон, 2019. 256 с.
URL: <https://shkola.in.ua/2241-vsesvitnia-istoriia-11-klas-shchupak-2019.html>